

**Poročilo o
plačilnih in
poravnalnih
sistemih – 2021**

Marec 2022

Naslov: Poročilo o plačilnih in poravnalnih sistemih - 2021

Številka: 1

Leto: 2022

Izdajatelj:
Banka Slovenije
Slovenska 35, 1505 Ljubljana, Slovenija
www.bsi.si

Uporaba in objava podatkov ter delov besedila
sta dovoljeni le z navedbo vira.

© Banka Slovenije

Kazalo

Povzetek	4
----------	---

1 Uvod	6
---------------	----------

2 Plačilni in poravnalni sistemi ter infrastrukture, ki omogočajo dostop do vseevropskih plačilnih sistemov	6
2.1 TARGET Services	6
2.1.1 TARGET2-Slovenija	7
2.1.2 TARGET2-Securities	8
2.1.3 TIPS	9
2.2 Plačilni sistemi za plačila malih vrednosti, ki delujejo po slovenskem pravu	11
2.2.1 BIPS	11
2.2.2 SIMP-PS	12
2.2.3 Poravnava kartic	13
2.2.4 Poravnava bankomatov	14
2.2.5 Multilateralni kliring Activa	15
2.2.6 Poravnava Multilateralnega kliringa MasterCard	16
2.3 Centralni register vrednostnih papirjev	17
2.4 Infrastrukture, ki omogočajo povezljivost do vseevropskega plačilnega sistema STEP2-T	18
2.4.1 SEPA EKP	18
2.4.2 SEPA EDD CORE	19
2.4.3 SEPA EDD B2B	19

3 Banka Slovenije kot nadzornik plačilnih in poravnalnih sistemov	20
3.1 Opredelitev in cilji nadzora	20
3.2 Izvedene aktivnosti	20
3.3 Upravljanje tveganj v plačilnih in poravnalnih sistemih	21

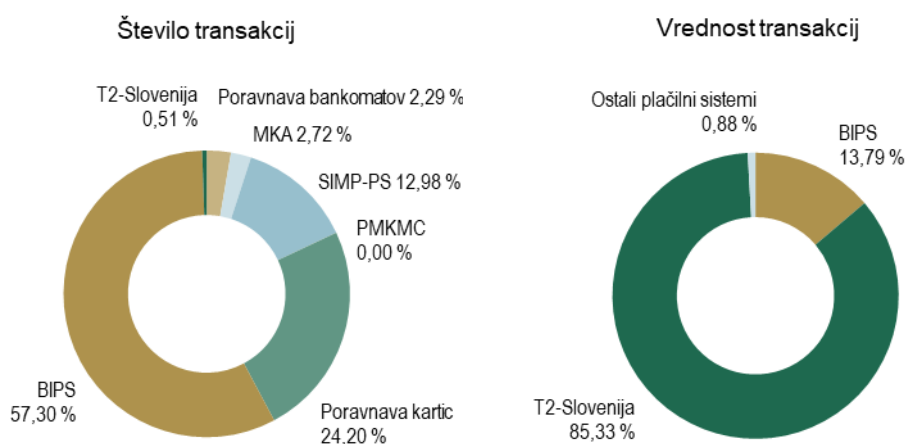
Povzetek

Plačilni sistemi in sistemi poravnave vrednostnih papirjev (v nadaljevanju skupaj: plačilni in poravnalni sistemi) zaradi velikega števila in visoke vrednosti transakcij, poravnanih prek njih, predstavljajo kritično infrastrukturo finančnega trga. Centralne banke imajo zato v okviru svoje splošne odgovornosti za zagotavljanje finančne stabilnosti interes za njihovo učinkovito, neprekinjeno in varno delovanje, kar lahko uresničujejo kot upravljavec teh sistemov, usmerjevalec aktivnosti (tj. katalizator) in nadzornik njihove skladnosti z zahtevami zakonodaje.

V Sloveniji je v letu 2021 po slovenskem pravu delovalo sedem plačilnih sistemov, ki omogočajo (oz. so omogočali) poravnavo (i) individualnih transakcij velikih vrednosti (TARGET2-Slovenija), (ii) plačilnih instrumentov SEPA za (takojšnja) kreditna plačila (BIPS) in direktne obremenitve (SIMP-PS) ter (iii) kartičnih transakcij (Poravnava kartic in Poravnava bankomatov ter dva plačilna sistema, ki sta sredi leta 2021 prenehala delovati – Multilateralni kliring Activa in Poravnava Multilateralnega kliringa MasterCard). Povezavo slovenskih bank in hranilnic do vseevropskih sistemov za plačila malih vrednosti v evrih omogočajo infrastrukture SEPA EKP, SEPA EDD CORE in SEPA EDD B2B (ki po definiciji področnega zakona sicer niso plačilni sistemi), poravnavi vrednostnih papirjev pa je namenjen Centralni register vrednostnih papirjev.

V vseh sedmih plačilnih sistemih skupaj je bilo v letu 2021 poravnanih 229,10 milijona transakcij (4,59 % manj kot leto prej), v skupni vrednosti 562,74 milijarde evrov (2,48 % več kot leto prej). Slika 1 prikazuje, da je bilo največ transakcij poravnanih v plačilnih sistemih za plačilne instrumente SEPA (70,28 %) in v kartičnih plačilnih sistemih (29,21 %). V obojih so poravnane transakcije malih vrednosti, povezane večinoma s poslovanjem gospodarstva in življenjem prebivalcev, zato po vrednosti transakcije v teh plačilnih sistemih predstavljajo zgolj 14,67 % skupne vrednosti. Na drugi strani TARGET2-Slovenija, namenjen predvsem poravnavi transakcij velikih vrednosti, vključno s transakcijami finančnih trgov, vrednostno pomeni 85,33 %, po številu pa samo 0,51 % vseh transakcij.

Slika 1: Plačilni sistemi glede na njihov delež v številu (levo) in vrednosti (desno) transakcij v letu 2021

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni.

Na področju poravnave vrednostnih papirjev je bilo v okviru Centralnega registra vrednostnih papirjev poravnanih 48.699 prenosov vrednostnih papirjev v skupni vrednosti 38,81 milijarde evrov.

V primerjavi z letom 2020 je bila v plačilnem sistemu TARGET2-Slovenija zabeležena 20,11 % rast števila transakcij, vendar gre pri tej primerjavi za specifiko, saj za leto 2021 upoštevamo tudi transakcije TIPS (prej slovenskih bank v TIPS ni bilo; prispevek k rasti je 10,94 o. t.), ki je pravno del TARGET2, omogoča pa tako kot TARGET2-Slovenija sprotno poravnavo plačil v centralnobančnem denarju, vendar za bistveno nižjo ceno, in zato pomeni neposredno alternativo. V plačilnih sistemih za SEPA plačila malih vrednosti večjih sprememb ni bilo. Dinamika je bila izrazitejša v kartičnih plačilnih sistemih, predvsem zaradi konsolidacije trga na področju procesiranja kartičnih transakcij. V letu 2021 sta namreč prenehala delovati plačilna sistema Multilateralni kliring Activa in Poravnava Multilateralnega kliringa MasterCard, kar je posledica poslovne odločitve v teh sistemih udeležениh bank in hranilnic, da prenesejo poravnavo kartičnih transakcij v druge plačilne sisteme, ter pravil Evrosistema glede dokončne poravnave terjatev in obveznosti bank (v tem primeru iz naslova kartičnih transakcij) v plačilnem sistemu TARGET2.

V primerjavi z letom 2020 sta občutno upadla število in vrednost transakcij v plačilnem sistemu Poravnava bankomatov (za 44,87 % oziroma 40,99 %), predvsem zaradi odločitve bank in hranilnic, da kartice, s katerimi se poravnajo transakcije v plačilnem sistemu Poravnava bankomatov, postopno nadomestijo z drugimi, s katerimi se poravnajo transakcije v plačilnem sistemu Poravnava kartic oziroma drugih (tujih) plačilnih sistemih.

Leto 2021 je bilo pomembno za uveljavitev takojšnjih plačil. V okviru TARGET2-Slovenija in plačilnega sistema BIPS sta poravnavi takojšnjih plačil namenjeni infrastruktura TIPS in rešitev BIPS IP, ki sta v letu 2021 zabeležili visoko rast števila in vrednosti poravnanih transakcij. Kljub temu pa je njun skupni delež še vedno znašal le 2,07 % števila in 0,24 % vrednosti vseh poravnanih transakcij.

Plačilni in poravnalni sistemi predstavljajo infrastrukturo, ki omogoča prenos denarnih sredstev in vrednostnih papirjev. Ker se prek plačilnih in poravnalnih sistemov obdelujejo veliko število in visoke vrednosti transakcij, je njihovo učinkovito, neprekinjeno in varno delovanje ključnega pomena za stabilnost finančnega sistema. Neustrezno obvladovanje tveganj v teh sistemih bi lahko povzročilo obsežnejšo gospodarsko nestabilnost (sistemsko tveganje). Zato imajo centralne banke v okviru svoje splošne odgovornosti za zagotavljanje finančne stabilnosti interes za njihovo učinkovito, neprekinjeno in varno delovanje. To centralne banke dosegajo v različnih vlogah, v katerih (večini ali vseh) v plačilnih in poravnalnih sistemih delujejo:

- Kot upravljevec zagotavljajo nacionalno kritično infrastrukturo in omogočajo poravnavo v netvegane centralnobančni denarju.
- Kot nadzornik zagotavljajo skladnost sistemov z zahtevami zakonodaje.
- V vlogi katalizatorja zaradi svoje nevtralnosti, systemskega pogleda, znanja, ugleda ter dejstva, da na trgu ne nastopajo kot konkurent drugim udeležencem, usmerjajo aktivnosti deležnikov s ciljem izboljšanja konkurence in pospeševanja razvoja.

Ob navedenih vlogah je centralna banka običajno tudi udeleženec v plačilnih in poravnalnih sistemih, ki ji predstavljajo okno za upravljanje z lastnimi sredstvi in izvajanje denarne politike.

Glede na pomen plačilnih in poravnalnih sistemov za delovanje gospodarstva ter ob upoštevanju raznolikosti omenjenih vlog Banke Slovenije je namen tega poročila predstaviti razsežnost delovanja plačilnih in poravnalnih sistemov, ki poslujejo po slovenskem pravu, ter infrastrukturo, ki omogočajo dostop do vseevropskih plačilnih sistemov, v letu 2021. Predmetno poročilo zajema: (i) predstavitev plačilnih in poravnalnih sistemov ter infrastrukturo, ki omogočajo dostop do vseevropskih plačilnih sistemov, s ključnimi statistikami njihovega poslovanja v letu 2021, (ii) aktivnosti Banke Slovenije v letu 2021 v vlogi nadzornika plačilnih in poravnalnih sistemov ter (iii) izzive slovenskega trga plačil.

Plačilni in poravnalni sistemi ter infrastruktura, ki omogočajo dostop do vseevropskih plačilnih sistemov

2.1 TARGET Services

TARGET Services je infrastruktura finančnega trga, ki zagotavlja prenos denarja in vrednostnih papirjev znotraj evroobmočja. Je v lasti in upravljanju centralnih bank Evrosistema, vključuje pa:

- TARGET2, ki je vseevropski plačilni sistem bruto poravnave v realnem času, pravno in z vidika poslovnega odnosa z udeleženci sestavljen iz nacionalnih komponent, ki jih upravljajo posamezne centralne banke, tehnično pa ima vsem skupno platformo, ki jo upravljajo centralne banke Nemčije, Italije in Francije. TAR-

GET2 je namenjen poravnavi nujnih plačil in plačil velikih vrednosti v evrih. Poravnava individualnih plačil v plačilnem sistemu se izvede v realnem času tekom delovnega dne plačilnega sistema na poravnalnih računih udeležencev plačilnega sistema pri centralnih bankah.

- TARGET2-Securities, ki je enotna tehnična platforma za poravnavo poslov z vrednostnimi papirji; tehnično jo upravljajo centralne banke Nemčije, Italije, Francije in Španije, poslovni odnos z udeleženci pa vzpostavijo nacionalne centralne banke same. Denarni del poravnave poslov z vrednostnimi papirji se izvede v realnem času tekom delovnega dne platforme na namenskih denarnih računih, ki jih imajo udeleženci pri centralnih bankah.
- TARGET Instant Payment Settlement (v nadaljevanju: TIPS), ki je infrastruktura za izvrševanje takojšnjih kreditnih plačil SEPA v evrih, pravno sicer umeščena v okvir TARGET2, tehnično pa jo upravljajo centralne banke Nemčije, Italije, Francije in Španije. Poravnava individualnih plačil se izvaja v realnem času 24 ur dnevno, vse dni v letu, na namenskih denarnih računih, ki jih imajo udeleženci pri centralnih bankah. Slovenske banke in hranilnice, udeležene v TIPS, takojšnja plačila v/iz TIPS sicer posredujejo in prejema preko tehnične rešitve BIPS T, ki je v upravljanju klirinške družbe Bankart d. o. o. (v nadaljevanju: Bankart), opisane v poglavju 2.2.1.

Poravnava transakcij v TARGET Services se izvaja v netveganem centralnobančnem denarju. Podatki v nadaljevanju se nanašajo na transakcije slovenskih udeležencev na računih pri Banki Slovenije.

2.1.1 TARGET2-Slovenija

TARGET2-Slovenija je slovenska nacionalna komponenta TARGET2. Banka Slovenije je upravljavalec in udeleženec TARGET2-Slovenija ter kot upravljavalec vodi t. i. poravnalne račune udeležencev plačilnega sistema TARGET2-Slovenija, tj. bank, hranilnic, KDD – Centralne klirinško depotne družbe d. o. o. (v nadaljevanju: KDD) in Bankarta.

Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 18

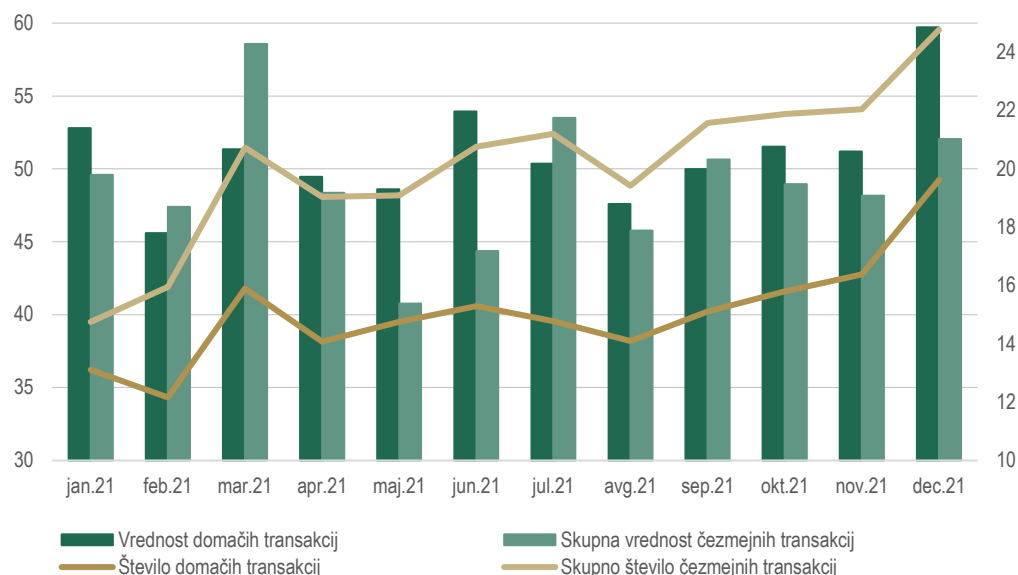
Tabela 1: Poravnane transakcije¹ v TARGET2-Slovenija v letu 2021

	Število			Vrednost		
	Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečje na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Domače	482.150	1.869	105,30	246.049,19	510.316,68	91,71
Čezmejne prilivne	388.276	1.505	115,57	118.274,14	304.613,57	113,34
Čezmejne odlivne	214.144	830	117,86	115.790,30	540.712,32	114,59

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni

¹ Domače transakcije so transakcije, poravnane med udeležencema TARGET2-Slovenija, medtem ko so čezmejne transakcije tiste, ki se poravnajo med udeležencem TARGET2-Slovenija in udeležencem druge nacionalne komponente TARGET2.

Slika 2: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mrd EUR, desna skala) poravnanih transakcij v TARGET2-Slovenija v letu 2021, po mesecih

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni

2.1.2 TARGET2-Securities

Banka Slovenije kot upravljavec TARGET2-Slovenija vodi tudi (ločene) namenske denarne račune udeležencev plačilnega sistema TARGET2-Slovenija za namen poravnave poslov z vrednostnimi papirji v TARGET2-Securities. Imetniki teh računov so Banka Slovenije sama, nekatere banke in KDD.

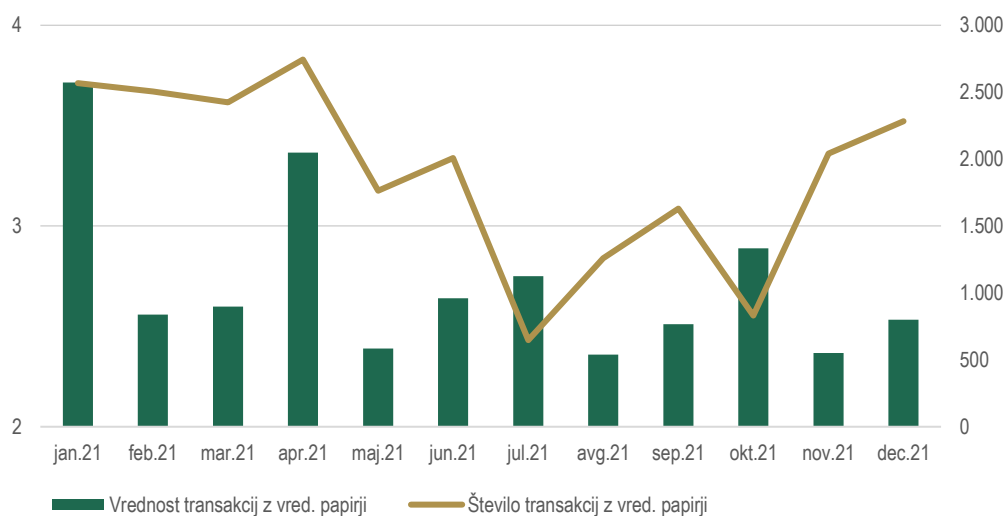
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 11

Tabela 2: Poravnane transakcije na denarnih računih v TARGET2-Securities v letu 2021

Število	Vrednost				
	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečje na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Skupno					
39.134	152	78,53	13.013,44	332.539,64	118,39

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni.

Slika 3: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij na denarnih računih v TARGET2-Securities v letu 2021, po mesecih

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni

S ciljem omogočiti evropski bančni skupnosti lažji dostop do storitev tržnih infrastruktur Evrosistema, zagotoviti učinkovitejše upravljanje likvidnosti ter višjo raven varnosti, so se centralne banke Evrosistema leta 2017 odločile poenotiti in posodobiti tehnične komponente TARGET2 in TARGET2-Securities (v nadaljevanju: projekt konsolidacije T2-T2S).

Načrtovane spremembe na tehničnem, operativnem in pravnem področju se odražajo v kompleksnosti projekta konsolidacije T2-T2S, ki je v letu 2021 potekal v skladu z načrtom. Vanj je vključenih 25 evropskih centralnih bank in njihovih bančnih skupnosti, skupaj več kot 1000 institucij, ki morajo vsaka pri sebi izvesti nujne prilagoditve za uspešno migracijo na novo infrastrukturo.

Banka Slovenije – kot soupravljaivec in solastnik – sodeluje pri razvoju nove infrastrukture in zagotavlja slovenskim bankam in hranilnicam potrebno pomoč pri izvedbi projektnih aktivnosti. Tako jim bo lahko še naprej zagotavljala vodenje računov in dostop do centralnobančnega denarja tudi v novem tehnološkem okolju. Z uspešno migracijo na novo infrastrukturo bodo banke in hranilnice ohranile dostop do instrumentov denarne politike in posojila čez dan ter izvajanja poravnave v centralnobančnem denarju. Projekt bo zaključen s sočasno migracijo centralnih bank in njihovih bančnih skupnosti na novo infrastrukturo v novembru 2022.

2.1.3 TIPS

Banka Slovenije je udeleženec TIPS in kot upravljaivec TARGET2-Slovenija vodi namenske denarne račune udeležencev plačilnega sistema TARGET2-Slovenija za namen poravnave takojšnjih plačil v TIPS. Udeleženci TIPS so Banka Slovenije sama ter banke in hranilnice.

Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 11

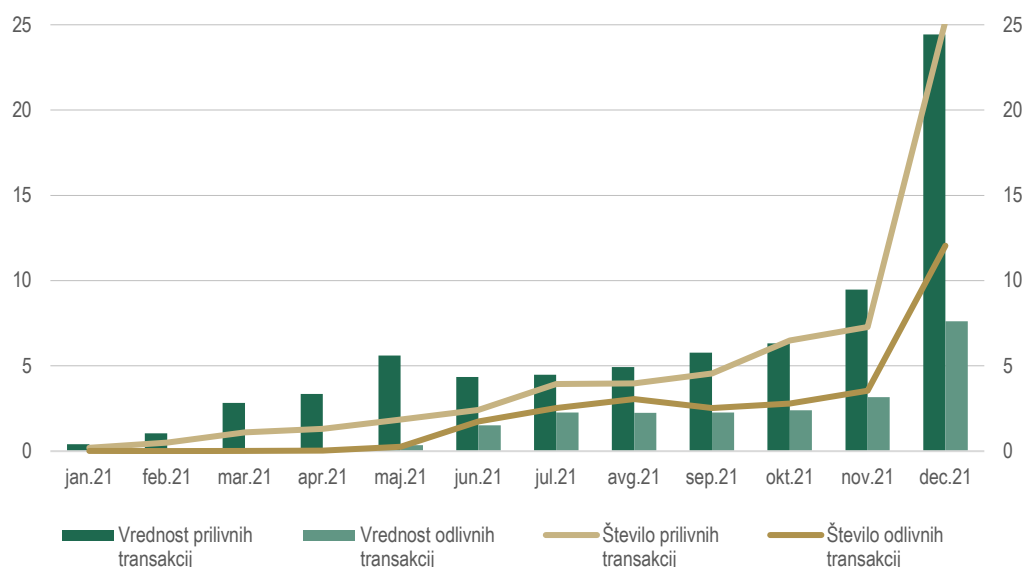
Tabela 3: Poravnane
transakcije v TIPS v letu
2021²

	Število			Vrednost		
	Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečje na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Prilivne	58.833	161	/	73,03	1.241,30	/
Odlivne	28.528	78	/	21,90	767,57	/

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni

² Primerjava z letom 2020 ni vključena v tabelo, ker sta se prvi slovenski banki v TIPS vključili šele decembra 2020.

Slika 4: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij v TIPS v letu 2021, po mesecih

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni

Okvir 2: Aktivnosti Banke Slovenije na področju uveljavitve takojšnjih plačil

Takojšnja plačila so tista, pri katerih prejemnik sredstva na svoj račun prejme takoj ali skoraj takoj po tem, ko plačilo odredi plačnik. Uporabnikom so na voljo 24 ur, vse dni v letu.

Evrosistem od pojava prvih (večinoma lokalnih/nacionalnih) rešitev za takojšnja plačila spodbuja njihovo enotno in celovito uveljavitev znotraj EU. S tem namenom je leta 2014 pozval Evropski svet za plačila k pripravi sheme takojšnjih plačil, ki je v veljavi od leta 2017. Ob oceni, da tržni udeleženci sami ne bodo vzpostavili tudi učinkovite vseevropske infrastrukture za izvrševanje takojšnjih plačil, prek katere bi lahko ponudniki plačilnih storitev iz EU za plačila v evrih dosegli kateregakoli drugega ponudnika plačilnih storitev v EU, je Evrosistem leta 2017 sprejel odločitev, da jo vzpostavi sam. Infrastruktura, poimenovana TIPS, deluje od novembra 2018 in omogoča opisano vseevropsko dosegljivost. Evrosistem si, tako kot Evropska komisija, po zagotovitvi vseh sistemskih pogojev za to, prizadeva za uveljavitev takojšnjih plačil kot nove norme plačevanja v EU.

Kot upravljavec plačilnega sistema TARGET2-Slovenija Banka Slovenije slovenskim bankam in hranilnicam od novembra 2018 omogoča, da pri njej odprejo posebne račune in se vključijo v TIPS. Do konca leta 2021 se jih je vključilo že 11. Ob tem Banka Slovenije sama ponuja storitve takojšnjih plačil proračunskim uporabnikom - od aprila 2020 za domača, od oktobra 2021 pa tudi za čezmejna takojšnja plačila.

2.2 Plačilni sistemi za plačila malih vrednosti, ki delujejo po slovenskem pravu

2.2.1 BIPS

BIPS je plačilni sistem, ki ga upravlja Bankart, v njem pa se po principu bruto poravnave poravnajo (takojšnja) kreditna plačila SEPA. Vključuje tri t. i. rešitve:

- BIPS IKP je rešitev, v okviru katere se šestkrat v delovnem dnevu poravnajo kreditna plačila.
- BIPS IP je rešitev, ki je namenjena poravnavi takojšnjih kreditnih plačil med udeleženci BIPS IP (slovenskimi bankami in hranilnicami).
- BIPS T je rešitev, ki je namenjena posredovanju in prejemanju takojšnjih kreditnih plačil v in iz TIPS, kar slovenskim bankam in hranilnicam omogoča poravnavo čezmejnih takojšnjih kreditnih plačil v evrih.

Banka Slovenije je udeleženec v plačilnem sistemu ter Bankartu za rešitvi BIPS IKP in BIPS IP v TARGET2 vodi tehnični račun, na katerem se izvaja poravnava (takojšnjih) kreditnih plačil bank in hranilnic.

Rešitev BIPS IKP

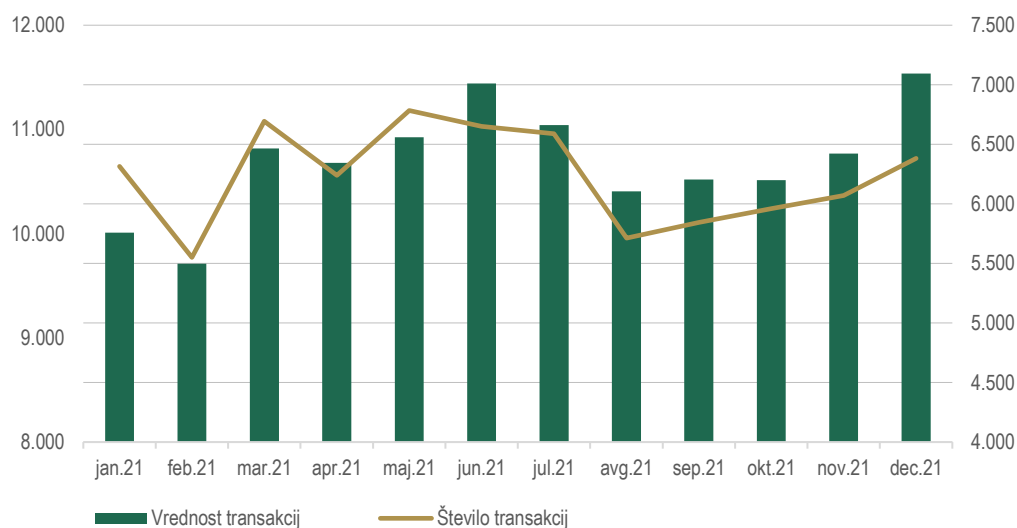
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 15

Tabela 4: Poravnane transakcije v BIPS IKP v letu 2021

Število			Vrednost		
Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
126.618.985	498.500	97,14	76.323,26	602,78	109,38

Vir: Bankart.

Slika 5: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij v BIPS IKP v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

Rešitev BIPS IP

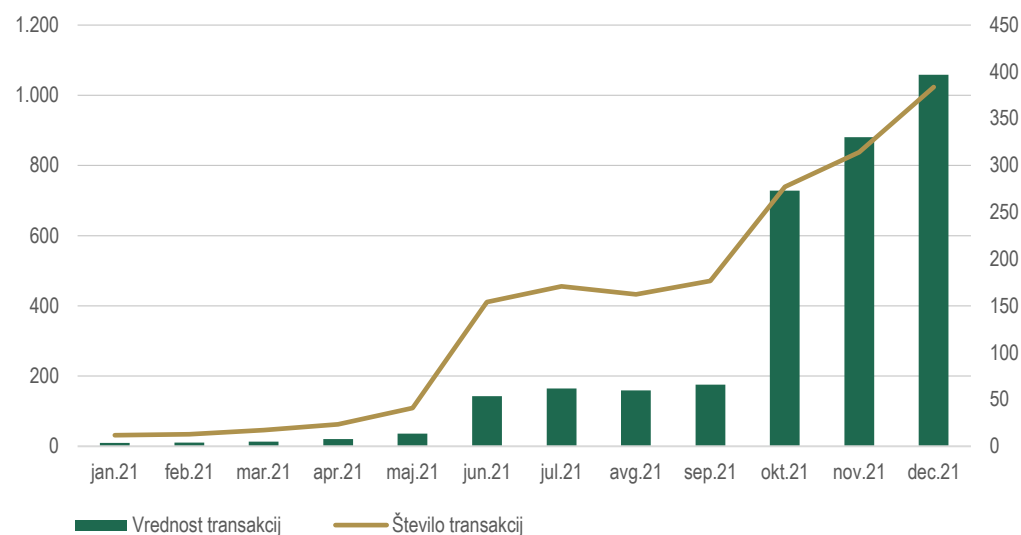
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 15

Tabela 5: Poravnane transakcije v BIPS IP v letu 2021

Število	Vrednost				
	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Skupno	12.747	4.482,44	1.275,01	3.649,25	10.614,30

Vir: Bankart.

Slika 6: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij v BIPS IP v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

Rešitev BIPS T

Podatki o transakcijah, ki jih Bankart v okviru rešitve BIPS T v poravnavo posreduje v TIPS, so isti kot v poglavju 2.1.3 (TIPS, tabela 3 in slika 4).

Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 11

2.2.2 SIMP-PS

SIMP-PS je multilateralni neto plačilni sistem, v okviru katerega se enkrat v delovnem dnevu izvede obračun in poravnava denarnih terjatev in obveznosti med udeleženci tega plačilnega sistema iz naslova direktnih obremenitev po pravilih osnovne sheme SEPA. Upravlja ga Bankart.

Banka Slovenije je udeleženec v plačilnem sistemu ter izvaja poravnavo denarnih terjatev in obveznosti udeležencev plačilnega sistema SIMP-PS na njihovih poravnalnih računih v plačilnem sistemu TARGET2-Slovenija.

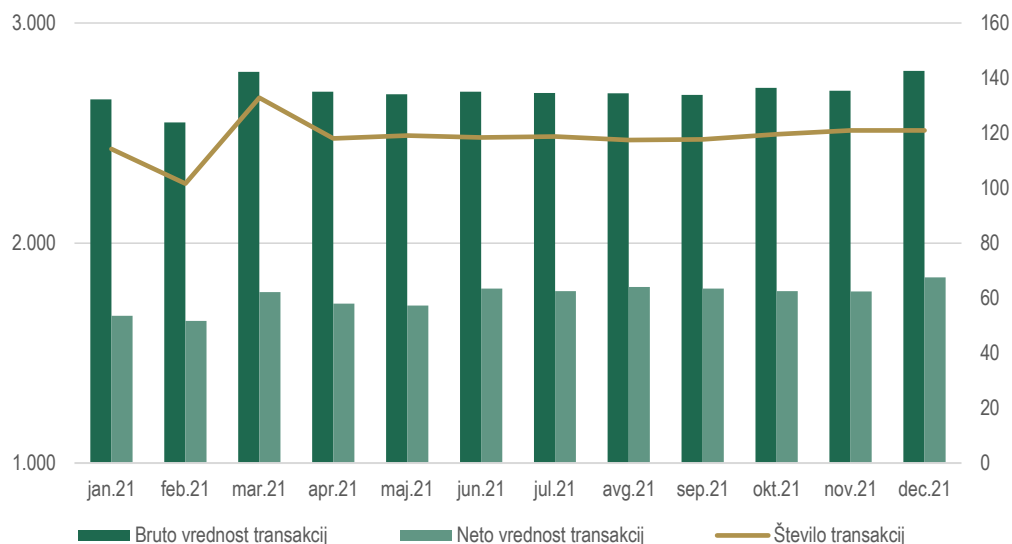
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 15

Tabela 6: Poravnane transakcije v SIMP-PS v letu 2021

Število			Vrednost		
Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
29.741.320	116.633	96,72	1.619,84	54,46	101,81

Vir: Bankart.

Slika 7: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij v SIMP-PS v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

2.2.3 Poravnava kartic

Poravnava kartic je multilateralni neto plačilni sistem, v okviru katerega se enkrat v delovnem dnevu izvedeta obračun in poravnava denarnih terjatev in obveznosti iz naslova kartičnih transakcij s plačilnimi karticami Visa, MasterCard, Maestro in Karanta na POS terminalih in bankomatih³ med udeleženci plačilnega sistema. Upravlja ga Bankart.

Banka Slovenije izvaja poravnavo denarnih terjatev in obveznosti udeležencev plačilnega sistema Poravnava kartic na njihovih poravnalnih računih v plačilnem sistemu TARGET2-Slovenija.

Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 11

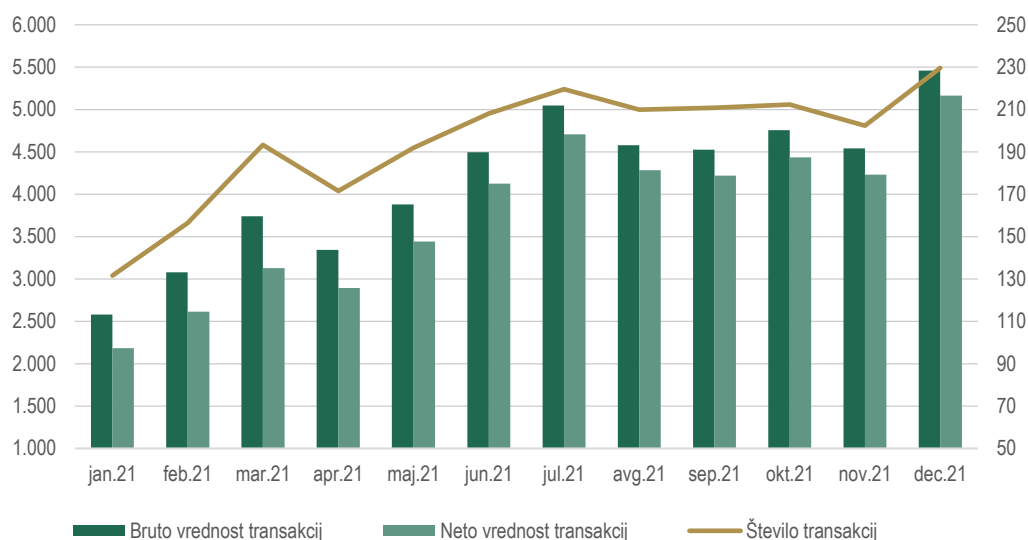
Tabela 7: Poravnane transakcije v Poravnavi kartic v letu 2021

Število			Vrednost		
Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
55.447.472	177.148	103,14	2.121,14	38,25	119,77

Vir: Bankart.

³ Razen transakcij, izvršenih na bankomatih z debetno kartico Maestro (glej opis plačilnega sistema Poravnava bankomatov v poglavju 2.2.4 Poravnava bankomatov).

Slika 8: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij v Poravnavi kartic v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

2.2.4 Poravnava bankomatov

Poravnava bankomatov je multilateralni neto plačilni sistem, v okviru katerega se enkrat v delovnem dnevu izvedeta obračun in poravnava denarnih terjatev in obveznosti iz naslova transakcij s karticami Maestro na bankomatih, kadar imetnik kartice opravi dvig na bankomatu pri drugem udeležencu plačilnega sistema, ne pa pri udeležencu, pri katerem ima odprt transakcijski račun. Upravlja ga Bankart.

Banka Slovenije izvaja poravnavo denarnih terjatev in obveznosti udeležencev plačilnega sistema Poravnava bankomatov na njihovih poravnalnih računih v plačilnem sistemu TARGET2-Slovenija.

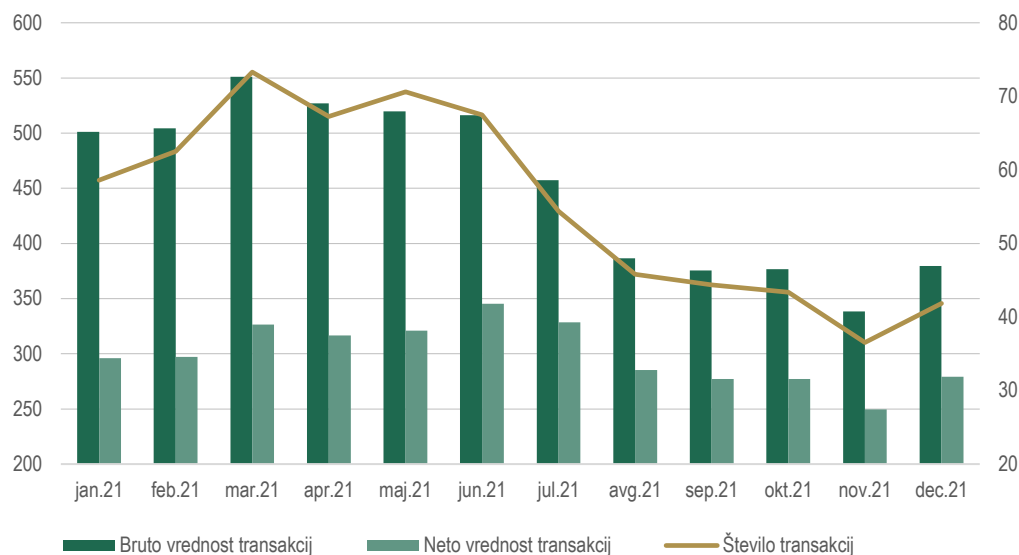
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 11

Tabela 8: Poravnane transakcije v Poravnavi bankomatov v letu 2021

Število			Vrednost		
Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
5.240.598	14.358	55,13	694,99	132,62	59,01

Vir: Bankart.

Slika 9: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij v Poravnavi bankomatov v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

2.2.5 Multilateralni kliring Activa

Plačilni sistem Multilateralni kliring Activa (v nadaljevanju: MKA) je bil multilateralni neto plačilni sistem, v katerem sta se enkrat v delovnem dnevu izvedla obračun in poravnava denarnih terjatev in obveznosti iz naslova kartičnih transakcij, izvršenih s kartičnimi produkti Activa (tj. plačilne kartice Activa, kombinirane (t. i. co-brand) s produkti Visa in MasterCard, izdane s strani udeležencev MKA). Upravljala ga je Banka Intesa Sanpaolo d. d., s 1. julijem 2021 pa je zaradi poslovne odločitve v tem sistemu udeleženi bank in hranilnic, da prenesejo poravnavo kartičnih transakcij v druge plačilne sisteme, prenehal delovati.

Banka Slovenije je izvajala poravnavo denarnih terjatev in obveznosti udeležencev plačilnega sistema MKA na njihovih poravnalnih računih v plačilnem sistemu TARGET2-Slovenija.

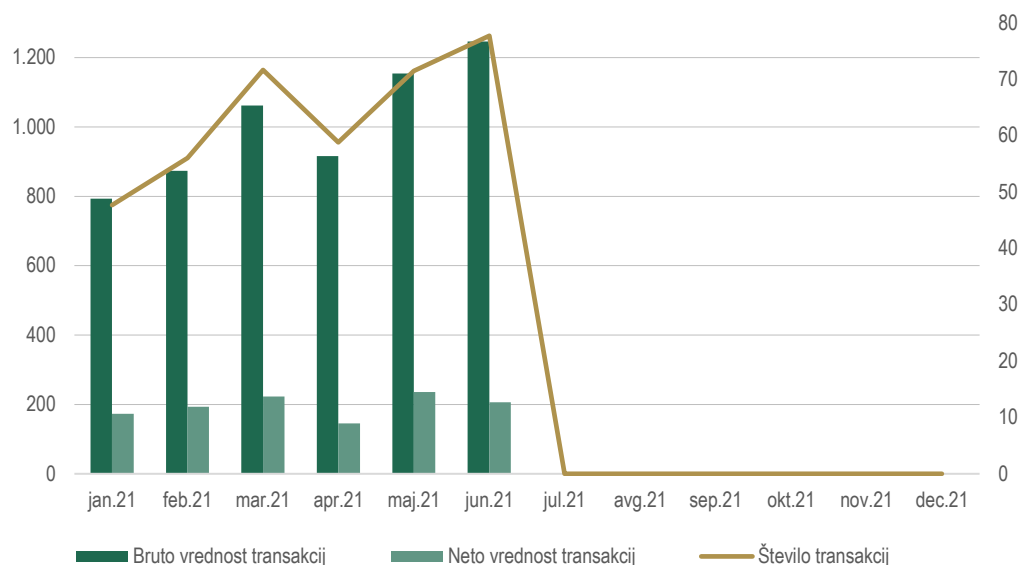
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 0

Tabela 9: Poravnane transakcije v MKA v letu 2021

Število	Vrednost				
	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Skupno					
6.228.374	34.411	42,40	371,96	59,72	46,54

Vir: Banka Intesa Sanpaolo d. d.

Slika 10: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) transakcij, poravnanih v MKA v letu 2021, po mesecih

Vir: Banka Intesa Sanpaolo d. d.

2.2.6 Poravnava Multilateralnega kliringa MasterCard

Plačilni sistem Poravnava Multilateralnega kliringa MasterCard je bil plačilni sistem, v katerem sta se enkrat v delovnem dnevu izvedla poravnava denarnih terjatev in obveznosti iz naslova kartičnih transakcij s plačilnimi karticami MasterCard in Maestro med udeleženci plačilnega sistema (ki so vsi tudi lastniki glavne licence MasterCarda – »principal« banke), pri katerih izdajatelj plačilne kartice in pridobitelj nista bila udeleženca istega procesnega centra⁴. Pravno gledano ga je upravljala Banka Slovenije, obračun transakcij pa je izvajal MasterCard Intracurrency Settlement (ki ga upravlja MasterCard International). Zaradi pravil Evrosistema glede dokončne poravnave terjatev in obveznosti bank (v tem primeru iz naslova kartičnih transakcij) v plačilnem sistemu TARGET2, je s 1. junijem plačilni sistem Poravnava Multilateralnega kliringa MasterCard prenehal delovati. Po prenehanju delovanja je bila poravnava zadevnih transakcij s temi kartičnimi produkti prenesena v tujino.

Banka Slovenije je izvajala poravnavo denarnih terjatev in obveznosti udeležencev plačilnega sistema Poravnava Multilateralnega kliringa MasterCard na njihovih poravnalnih računih v plačilnem sistemu TARGET2-Slovenija.

Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 0

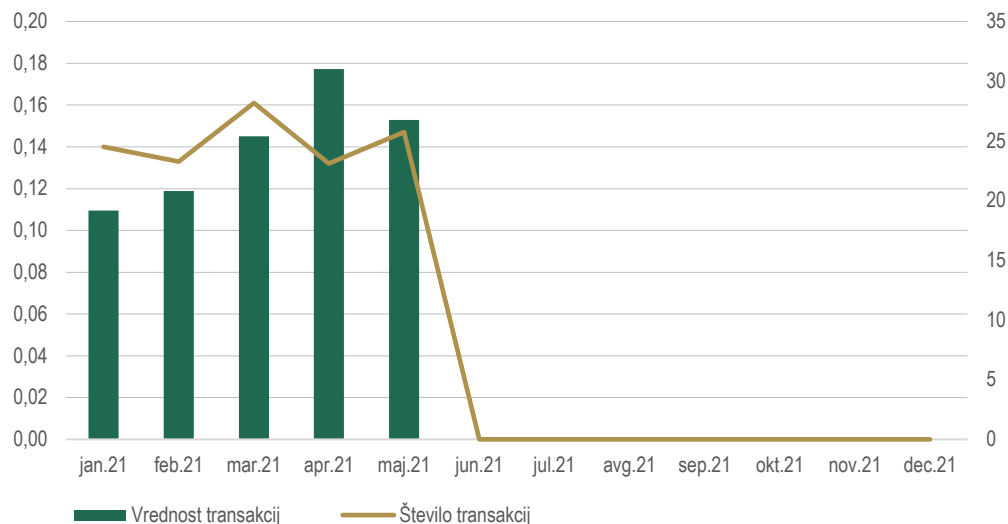
Tabela 10: Poravnane transakcije v Poravnavi Multilateralnega kliringa MasterCard v letu 2021

Število	Vrednost				
	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Skupno					
713	6	36,68	123,14	172.702,14	37,31

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni.

⁴ Subjekt, ki opravlja storitve avtorizacije transakcij s plačilnimi karticami, obdelave podatkov, reševanja reklamacij, upravljanja z zlorabami ipd.

Slika 11: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) poravnanih transakcij v Poravnavi Multilateralnega kliringa MasterCard v letu 2021, po mesecih

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni.

2.3 Centralni register vrednostnih papirjev

Centralni register vrednostnih papirjev, ki ga upravlja KDD, je sistem poravnave vrednostnih papirjev za poravnavo poslov z vrednostnimi papirji na organiziranem (borznem) trgu, sklenjenih v okviru Ljubljanske borze d. d., Ljubljana, in za poravnavo izvenborznih poslov.

Banka Slovenije je udeleženec KDD.

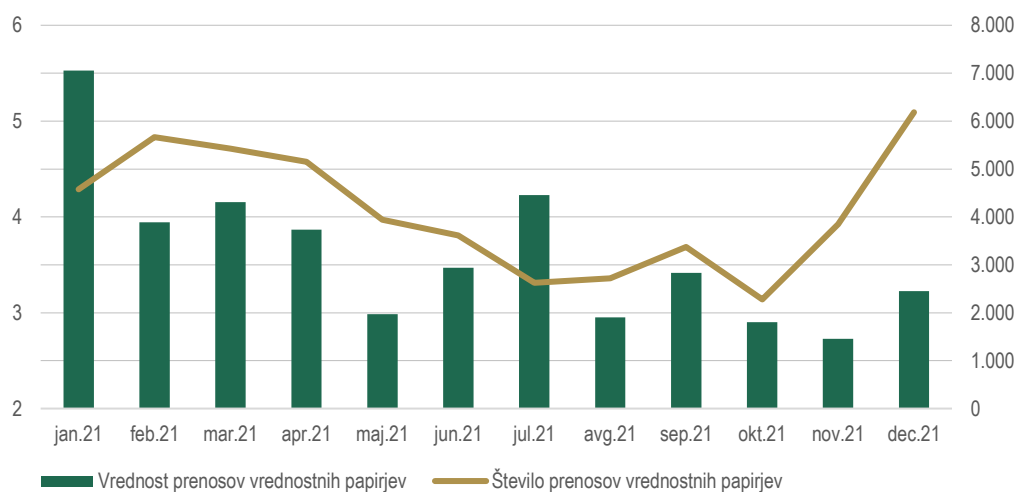
Število članov, ki v centralnem registru vodijo račune vrednostnih papirjev, na dan 31. 12. 2021: 18

Tabela 11: Prenosi vrednostnih papirjev v centralnem registru vrednostnih papirjev v letu 2021

Število			Vrednost		
Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
48.699	189	85,90	38.810,50	796.946,61	95,98

Vir: KDD

Slika 12: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) prenosov vrednostnih papirjev v centralnem registru vrednostnih papirjev v letu 2021, po mesecih

Vir: KDD

2.4 Infrastrukture, ki omogočajo povezljivost do vseevropskega plačilnega sistema STEP2-T

Bankart upravlja tri infrastrukture, ki slovenskim bankam in hranilnicam omogočajo posredno udeležbo v vseevropskem plačilnem sistemu STEP2-T (tega upravlja EBA Clearing), in sicer prek Banke Slovenije, ki je neposredni udeleženec tega plačilnega sistema. S tem je omogočena dosegljivost slovenskih bank in hranilnic za plačila SEPA na celotnem območju SEPA. Omenjene infrastrukture so:

- SEPA EKP, ki udeležencem omogoča dostop do storitve za obdelavo kreditnih plačil SEPA (STEP2 SCT), ki je del plačilnega sistema STEP2-T.
- SEPA EDD CORE, ki udeležencem omogoča dostop do storitve za obdelavo direktnih obremenitev po pravilih osnovne sheme direktnih obremenitev SEPA (STEP2 SDD CORE), ki je del plačilnega sistema STEP2-T.
- SEPA EDD B2B, ki udeležencem omogoča dostop do storitve za obdelavo direktnih obremenitev po pravilih medpodjetniške sheme direktnih obremenitev SEPA (STEP2 SDD B2B), ki je prav tako del plačilnega sistema STEP2-T.

2.4.1 SEPA EKP

Banka Slovenije je udeleženec v plačilnem sistemu STEP2-T (za storitev STEP2 SCT) ter slovenskim bankam in hranilnicam omogoča dosegljivost v njem.

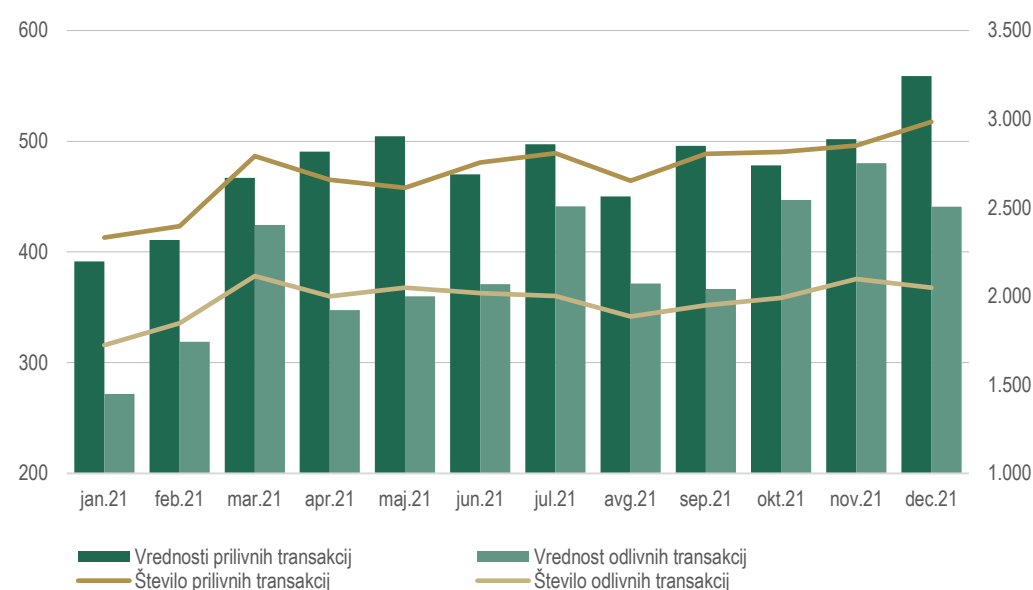
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 13

Tabela 12: Obdelane transakcije v SEPA EKP v letu 2021

	Število			Vrednost		
	Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Čezmejne prilivne	5.673.411	21.990	123,65	32.729,04	5.768,85	139,91
Čezmejne odlivne	4.275.708	16.573	123,42	26.005,73	6.082,20	156,47

Vir: Bankart.

Slika 13: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) obdelanih transakcij v SEPA EKP v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

2.4.2 SEPA EDD CORE

Banka Slovenije je udeleženec v plačilnem sistemu STEP2-T (za storitev STEP2 SDD CORE) ter slovenskim bankam in hranilnicam omogoča dosegljivost v njem.

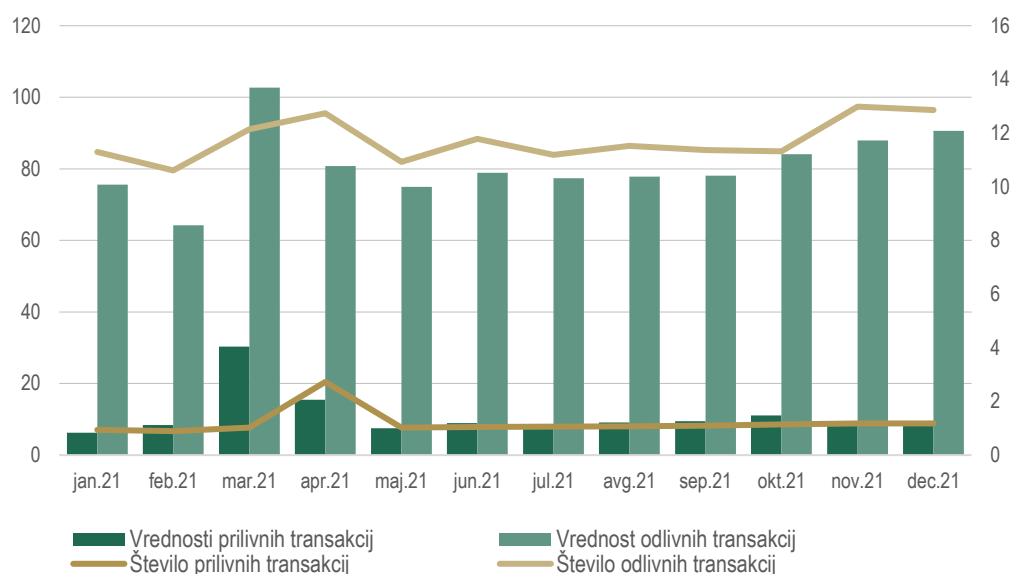
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 14

Tabela 13: Obdelane transakcije v SEPA EDD CORE v letu 2021

	Število			Vrednost		
	Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Čezmejne prilivne	108.139	419	150,17	17,66	163,31	121,38
Čezmejne odlivne	1.055.587	4091	120,02	129,76	122,92	127,40

Vir: Bankart.

Slika 14: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desno skala) obdelanih transakcij v SEPA EDD CORE v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

2.4.3 SEPA EDD B2B

Banka Slovenije je udeleženec v plačilnem sistemu STEP2-T (za storitev STEP2 SDD B2B) ter slovenskim bankam in hranilnicam omogoča dosegljivost v njem.

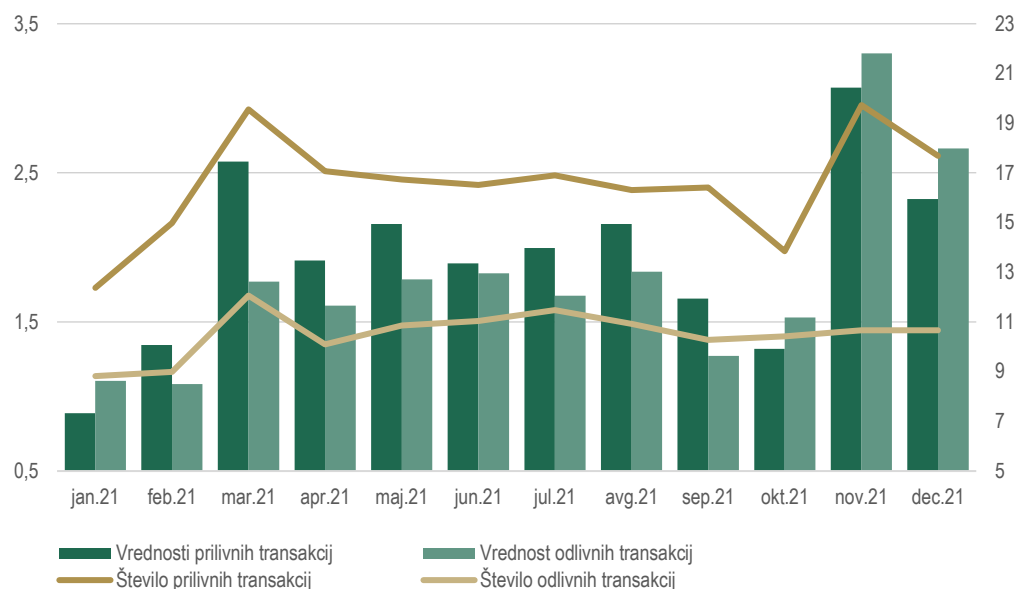
Število udeležencev na dan 31. 12. 2021: 7

Tabela 14: Obdelane transakcije v SEPA EDD B2B v letu 2021

	Število			Vrednost		
	Skupno	Povprečno na dan	Indeks 2021/2020	Skupna v mio EUR	Povprečna na transakcijo v EUR	Indeks 2021/2020
Čezmejne prilivne	29.020	112	102,33	163,79	5.644,05	117,21
Čezmejne odlivne	17.050	66	107,11	152,78	8.960,64	101,10

Vir: Bankart.

Slika 15: Število (v tisočih, leva skala) in vrednost (v mio EUR, desna skala) obdelanih transakcij v SEPA EDD B2B v letu 2021, po mesecih

Vir: Bankart.

3 Banka Slovenije kot nadzornik plačilnih in poravnalnih sistemov

3.1 Opredelitev in cilji nadzora

Nadzor upravljavcev plačilnih in poravnalnih sistemov je centralnobančna funkcija, katere cilj je zagotavljati učinkovito, neprekinjeno in varno delovanje plačilnih in poravnalnih sistemov prek spremljanja in analiziranja delovanja upravljavcev teh sistemov ter izdajanja nadzornih ukrepov. S tem centralna banka prispeva k zagotavljanju stabilnosti finančnega sistema in ohranjanju zaupanja javnosti v plačilne in poravnalne sisteme.

Pri izvajanju nadzora nad upravljavci plačilnih sistemov Banka Slovenije sledi zahtevam nacionalne in evropske zakonodaje, usmeritvam Evrosistema ter mednarodnim načelom, standardom in pričakovanjem. Medtem ko je za izvajanje nadzora nad delovanjem upravljavcev plačilnih sistemov pristojna Banka Slovenija sama, pa si pri izvajanju nadzora nad upravljavcem poravnalnega sistema Banka Slovenije nadzorniške pristojnosti deli z Agencijo za trg vrednostnih papirjev (v nadaljevanju: ATVP)⁵.

3.2 Izvedene aktivnosti

V letu 2021 smo zaključili dva postopka nadzora upravljavcev plačilnih sistemov, v sklopu katerih smo preverili njuno skladnost z relevantnimi zakonskimi zahtevami. Dodatno smo v letu 2021 zaključili postopek nadzora, v sklopu katerega smo upravljanje enega plačilnega sistema preverili tudi s ciljem podrobnega pregleda področja zagotavljanja kibernetske odpornosti.

⁵ Podrobnejša razdelitev pristojnosti je opisana v okviru 3.

Na področju nadzora nad upravljavcem poravnalnega sistema smo v sodelovanju z ATPV v letu 2021 zaključili prvi postopek nadzora KDD po izdaji dovoljenja za opravljanje storitev centralne depotne družbe po uredbi o centralnih depotnih družbah v letu 2019⁶.

Okvir 3: Vloga Banke Slovenije pri nadzoru KDD

Nadzor nad KDD, edino centralno depotno družbo v Sloveniji, v skladu z zakonskimi pooblastili izvajata Banka Slovenije in ATPV. Cilj nadzora skladnosti KDD z uredbo o centralnih depotnih družbah je zagotoviti varnost, neprekinjenost in učinkovitost delovanja sistema poravnave vrednostnih papirjev ter s tem uporabnikom storitev KDD zagotoviti zanesljivo poravnavo njihovih borznih in izvenborznih poslov z vrednostnimi papirji. V skladu z omenjeno uredbo je celovit pregled centralne depotne družbe izveden vsako leto.

V nadzor nad KDD in drugimi centralnimi depotnimi družbami v EU, ki omogočajo poravnavo poslov z vrednostnimi papirji v evrih, so – kot izdajateljice valute evro – kolektivno vključene vse centralne banke Evrosistema. Ker centralne banke Evrosistema niso v vseh primerih ali v celoti same pristojne za nadzor nad centralnimi depotnimi družbami, Evrosistem v vlogi izdajatelja evra za vsako relevantno centralno depotno družbo pripravi mnenje, ki ga posreduje lokalnemu nadzorniku. Mnenje se nanaša na regulatorno skladnost centralne depotne družbe na področjih upravljanja s tveganji, operativne učinkovitosti, ključnih sprememb in izvedbe testiranj aplikativne podpore poravnave poslov z vrednostnimi papirji. Evrosistem s tem uveljavlja enotne zahteve do vseh relevantnih centralnih depotnih družb glede njihove regulatorne skladnosti, hkrati pa s tem zagotavlja dodaten nadzor nad uporabo valute evro pri poravnavi poslov z vrednostnimi papirji.

Še poseben interes pa ima Evrosistem za sisteme poravnave vrednostnih papirjev, v katerih se poravnava vrednostni papirji, uporabljeni za zavarovanje kreditnih operacij Evrosistema. Zaradi njihove pomembnosti morajo taki sistemi zagotavljati skladnost z dodatnimi uporabniškimi zahtevami (v tem primeru centralnih bank Evrosistema) za namen zagotavljanja enotnega izvajanja postopkov zavarovanja kreditnih operacij Evrosistema v vseh državah območja z evrom.

3.3 Upravljanje tveganj v plačilnih in poravnalnih sistemih

V vlogi nadzornika nad delovanjem upravljavcev plačilnih in poravnalnih sistemov se Banka Slovenije osredotoča predvsem na preverjanje, na kakšen način upravljavec obvladuje pravna, finančna, poslovna in operativna tveganja, ki bi potencialno lahko ogrozila neprekinjenost poslovanja in povzročila sistemsko tveganje.

Kot upravljavec TARGET Services Banka Slovenije največ pozornosti namenja obvladovanju operativnih tveganj. Aktivnosti iz tega naslova so vezane predvsem na zagotavljanje neprekinjenosti poslovanja, ki zahteva zagotavljanje visoke stopnje razpoložljivosti tehnološke infrastrukture, stalne dosegljivosti in primerne usposobljenosti osebja ter sposobnost hitrega in učinkovitega ukrepanja v izrednih situacijah.

⁶ Relevantna zakonodaja zahteva, da se nadzor izvaja vsaj enkrat letno.

Kibernetika odpornost upravljavcev plačilnih in poravnalnih sistemov je zaradi možnih sistemskih vplivov kibernetikega tveganja pomemben element stabilnosti finančnega sistema. Njen pomen se z vse večjo informatizacijo in digitalizacijo finančnega sistema ter rastočim številom groženj kibernetike napadov povečuje. Neustrezno obvladovanje teh tveganj lahko ogrozi neprekinjenost poslovanja plačilnih in poravnalnih sistemov ter celovitost, integriteto in razpoložljivost informacij v njih.

Nacionalni predpisi obvladovanja kibernetike tveganj s strani upravljavcev plačilnih in poravnalnih sistemov ne urejajo podrobno, zato Banka Slovenije pri ocenjevanju stopnje zrelosti njihove kibernetike odpornosti uporablja tudi kriterije iz dokumenta Nadzorniška pričakovanja Evrosistema za kibernetika odpornost infrastruktur finančnega trga. Prav tako Banka Slovenije upravjalce spodbuja k uporabi okvira Evrosistema za izboljšanje testiranja kibernetike odpornosti, imenovanega TIBER-EU, katerega namen je testiranje in izboljšanje kibernetike odpornosti z izvedbo nadzorovanega vdora v produkcijsko okolje napadene organizacije.

Banka Slovenije z različnimi naprednimi tehničnimi in organizacijskimi rešitvami zagotavlja visoko stopnjo lastne kibernetike odpornosti in s tem sposobnost izvajanja vloge upravjalca plačilnega sistema TARGET2-Slovenija (kar vključuje TIPS in TARGET2-Securities) tudi v primeru morebitnega kibernetikega napada, ki bi resneje prizadel oz. onemogočil njeno primarno interno tehnološko podporo. Informacijsko varnost in kibernetika odpornost udeležencev tega plačilnega sistema pa Banka Slovenije letno preverja z zbiranjem dokazil glede izpolnjevanja skladnosti z relevantnimi varnostnimi zahtevami plačilnega sistema TARGET2 in ponudnika omrežnih storitev SWIFT.